Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Asiantuntijalausunto

17.4.2024

VN/1/2024
VN/1/2024-TEM-44

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

TEM asiantuntijalausunto; Luonnonmarjojen kerääminen Suomessa satokaudella 2024

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa maa- ja metsätalousvaliokunnalle luonnonmarjojen keräämisestä Suomessa satokaudella 2024.

Satokauden 2024 tilanne

Ulkoministeriö päätti 15.3.2024 keskeyttää luonnonmarjanpoimijoiden Schengen-viisumihakemusten vastaanoton Thaimaassa. Keskeytys merkitsee, ettei Thaimaan luonnonmarjankerääjille myönnetä Schengen-viisumeita kesän 2024 satokaudeksi.

Yritysten on mahdollista halutessaan palkata poimijat työsuhteisiin, jolloin poimijat voivat hakea työntekijän oleskelulupaa (TTOL). Lisäksi olisi mahdollista, että poimijat olisivat työsuhteessa Thaimaassa olevaan yritykseen, joka lähettäisi poimijan Suomeen. Myös tällöin haettava oleskelulupa olisi työntekijän oleskelulupa. Alalla on olemassa yleissitova työehtosopimus, sillä maaseutuelinkeinojen TES:in mukaan metsämarjojen, -sienien ja muiden luonnontuotteiden poiminta ja keruu ovat osa maaseutuelinkeinoja.

Työntekijän oleskelulupa on kaksivaiheinen menettely, jossa TE-toimisto ensin tekee osapäätöksen, jonka jälkeen Maahanmuuttovirasto tarkistaa muut luvan myöntämisen edellytykset. Osana osapäätöstä työ- ja elinkeinotoimisto tekee myös niin sanotun saatavuusharkinnan, eli selvittääkö onko työvoimaa jo saatavilla työmarkkinoilla. Saatavuusharkintaan liittyvät myös ELY-keskusten alueelliset linjaukset ulkomaisen työvoiman käytöstä. Alueellisissa linjauksissa esim. Pohjois-Pohjanmaalla ei metsätalouden avustavaa työtä ole vapautettu saatavuusharkinnasta. Tämä ei tarkoita, että lupaa ei voisi myöntää, vaan johtaa siihen, että prosessiin tulee varata enemmän aikaa, kun työnantajan pitää avata työpaikka julkiseen hakuun kahden viikon ajaksi ja sitä kautta selvittää, olisiko työvoimaa saatavissa Suomesta/EU-ETA-alueelta.

Teoriassa myös yrittäjän oleskelulupa olisi mahdollinen maahantuloväylä, mutta käytännössä tämän luvan hakeminen olisi poimijoille työlästä, koska heidän tulisi perustaa Suomeen yritys. Marja-alan yritykset voivat myös pyrkiä saamaan jo maassa olevia tai viisumivapaasti Suomeen pääseviä henkilöitä poimimaan marjoja, joko marjalain puitteissa itsenäisinä toimijoina tai työsuhteisiin.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto, Maahanmuuttovirasto ja aluehallintoviraston yhteydessä toimiva työsuojeluviranomainen ovat 20.3.2024 järjestäneet luonnontuotekeruualan yrityksille infotilaisuuden keruukaudesta 2024. Tilaisuudessa on kerrottu työntekijän oleskelulupien hakemisesta sekä aluehallintoviraston suorittamasta valvonnasta keruukauden aikana. Viranomaiset tekevät myös keskenään yhteistyötä varmistaakseen, että hakemusmenettelyt ovat mahdollisimman sujuvia. Myös työmarkkinaosapuolia on tiedotettu tilanteesta ja he ovat osallistuneet viranomaisten infotilaisuuteen ja myös valmistautuneet vastaamaan yrittäjien kysymyksiin työehtosopimuksen tulkintaan liittyen.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address** Työ- ja elinkeinoministeriö	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
PL 32 00023 Valtioneuvosto	Aleksanterinkatu 4 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 1606 2160 +358 9 1606 2160	kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut haettavaksi valtionavustuksen kesälle 2024 liittyen puhelinneuvontapalveluun ulkomaalaisille kausityöntekijöille ja marjankerääjille. Tavoitteena on tukea erityisesti kausityöntekijöitä ja marjankerääjiä, jotka epäilevät tulleensa hyväksikäytetyiksi. Palvelu on kuitenkin avoin kaikille neuvoja tarvitseville. Neuvoja annetaan esimerkiksi tilanteen arvioinnissa, lainmukaisista työehdoista, asumis- ja hygieniaolosuhteista ja käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista.

Poimijoiden aseman parantamista koskeva pidemmän aikavälin valmistelu

Työ ja elinkeinoministeriössä on käynnistetty valmistelu luonnonmarjanpoimijoiden aseman parantamiseksi pidemmällä aikavälillä. Ministeriö asetti 12.1.2024 työryhmän, jonka tehtävänä on luonnonmarjanpoimintaa koskevien sääntelyvaihtoehtojen taloudellisia vaikutuksia koskevan ulkoisen selvitystyön ohjaaminen sekä muun vaikutusarvioinnin tekeminen poliittisen päätöksenteon tueksi ja lainsäädäntömuutosten pohjaksi. Työryhmän toimikausi on 12.1.2024 – 30.6.2024. Työryhmässä on jäsenet työ- ja elinkeinoministeriöstä, oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, ulkoministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, sisäministeriöstä, ympäristöministeriöstä, Pohjois-Suomen TE-toimistosta, Maahanmuuttovirastosta ja työsuojeluviranomaisista. Lisäksi valmistelun aikana on kuultu Helsingin poliisilaitosta, Rikosuhripäivystystä ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää.

Vaikutusarvioinnin tueksi työ- ja elinkeinoministeriö on tilannut Pellervon taloustutkimukselta selvityksen luonnonmarjoja keräävien ulkomaalaisten aseman parantamista koskevien ratkaisuvaihtoehtojen taloudellisista vaikutuksista. Selvitys julkaistaan huhti-toukokuun vaihteessa 2024. Tilatun selvityksen ja virkatyöryhmän tuottaman muistion on tarkoitus toimia poliittisen päätöksenteon tukena eri kehittämisvaihtoehtojen vaikutusten arvioinnissa. Päävaihtoehdot ovat poiminta työsuhteessa tai itsenäisenä toimijana, ja hallitus linjaa jatkovalmistelun suunnasta selvitysten valmistuttua.

Johtava asiantuntija Katri Niskanen